RETSMØDERAPPORT
i sag 55/87 *

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

A — *Faktiske omstændigheder og retlig baggrund*

1. Sagsøgeren i hovedsagen, Moksel, er et selskab, som især importerer og eksporterer oksekød.

2. Selskabet indgav fredag den 10. februar 1984 til det tyske interventionsorgan på landbrugsområdet, Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung (herefter benævnt »BALM«), som er sagsøgt i hovedsagen, en række ansøgninger om eksportlicens med forudfastsat eksportrestitutionsbeløb for nogle partier oksekød.

3. Den fælles markedsordning for oksekød er indeholdt i Rådets forordning nr. 805/68 af 27. juni 1968 (EFT 1968 I, s. 179). Forordningen bemyndiger Kommissionen til i forvaltningskomitéprocedure at vedtage gennemførelsesbestemmelser for import- og eksportlicensordningen på området.

4. Kommissionen har på dette grundlag den 4. september 1980 vedtaget forordning nr. 2377/80 om særlige gennemførelsesbestemmelser for ordningen med import- og eksportlicenser for oksekød (EFT L 241, s. 5). Forordningens artikel 8 a, stk. 2, der blev indsat ved forordning nr. 2798/81 af 28. september 1981 (EFT L 275, s. 24), bestemmer:

»2. For produkter henhørende under pos. 02.01 A II i Den Fælles Toldtarif udstedes den eksportlicens med forudfastsættelse af restitutionen, der omhandles i artikel 3, litra a), på den femte arbejdsdag efter ansøgningens indgivelse, såfremt der ikke træffes særlige foranstaltninger i den pågældende periode.«

5. Efter BALM's opfattelse var lørdag ikke en arbejdsdag i denne bestemmelses forstand (dvs. bestemmelsen om behandlingsfristen, herefter benævnt »fristbestemmelsen«). Følgelig var den femte arbejdsdag efter ansøgningernes indgivelse (fredag den 10. februar) fredag den 17. februar og ikke torsdag den 16. februar, som det ville have været tilfældet, såfremt lørdagen var blevet regnet som arbejdsdag.

6. Den 17. februar faldt i modsætning til den 16. februar i et tidsrum, hvor Kommissionen havde suspenderet forudfastsættelsen. Kommissionen havde den 15. februar 1984 vedtaget forordning nr. 387/84 om midlertidig suspension af forudfastsættelse af eksportrestitutioner for oksekødprodukter (EFT L 46, s. 39), hvorved forudfastsættelsen blev suspenderet for tidsrummet fra den 17. til den 21. februar 1984.

7. Forordning nr. 387/84 er vedtaget med hjemmel i artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68 af 28. juni 1968 om

* Processprog: Tysk.

de almindelige regler for ydelse af eksportrestitutioner for oksekød og om kriterierne for fastsættelse af disse restitutionsbeløb (EFT 1968 I, s. 229), som ændret ved forordning nr. 1504/76 af 21. juni 1976 (EFT L 168, s. 7). Artikel 5 lyder:

»1. ...

2. Restitutionsbeløbet er det, der er gælder på udførselsdagen.

3. Det kan dog bestemmes, at restitutionen forudfastsættes efter anmodning. I så fald anvendes den restitution, der gælder på dagen for indgivelse af ansøgningen om den i artikel 5a omhandlede forudfastsættelsesattest, ... på en eksportforretning, der finder sted inden for attestens gyldighedsperiode.

4. Når en undersøgelse af markedssituationen viser, at der er opstået vanskeligheder, som følge af anvendelse af bestemmelserne om forudfastsættelse af restitutionen, eller såfremt der er risiko for, at sådanne vanskeligheder vil opstå, kan det efter fremgangsmåden i artikel 27 i forordning (EØF) nr. 805/68 besluttes at suspendere anvendelsen af disse bestemmelser for det strengt nødvendige tidsrum.

I særlig hastende tilfælde kan Kommissionen efter en undersøgelse af situationen på grundlag af alle de oplysninger, den har til rådighed, beslutte at suspendere forudfastsættelsen i højst tre arbejdsdage.

Ansøgninger om forudfastsættelsesattester, som indgives i suspentionsperioden, afvises.«

8. I telex af 15. februar 1984 informerede Kommissionen BALM om vedtagelsen af forordning nr. 387/84. I telexteksten blev medlemsstaterne udtrykkeligt gjort opmærksom på, at fristbestemmelsen medførte, at der skulle gives afslag på de ansøgninger om forudfastsættelse, som var indgivet før suspensionsperioden, og som der skulle træffes afgørelse om i dette tidsrum.

9. BALM afslog ansøgningerne ved afgørelse af 14. maj 1984. I begrundelsen herfor henvistes til fristbestemmelsen, hvorefter licenser med forudfastsættelse af restitutioner udstedes på den femte arbejdsdag efter ansøgningens indgivelse, »såfremt der ikke træffes særlige foranstaltninger i den pågældende periode«. Kommissionen havde imidlertid ved forordning nr. 387/84 suspenderet forudfastsættelsen i tidsrummet fra den 17. til den 21. februar 1984. Derfor fandt BALM, at de ansøgninger om licenser, som der skulle træffes afgørelse om den 17. februar eller senere, skulle afslås.

10. Moksel har indbragt BALM's afgørelse for Verwaltungsgericht Frankfurt am Main.

B — *Præjudicielle spørgsmål*

11. Verwaltungsgericht Frankfurt am Main har ved kendelse af 22. januar 1987 besluttet at udsætte sagen og i medfør af EØF-Traktatens artikel 177 at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal ansøgninger om forudfastsættelse af en restitution i henhold til artikel 5,

stk. 3, i Rådets forordning (EØF) nr. 885/68 af 28. juni 1968 om de almindelige regler for ydelse af eksportrestitutioner for oksekød og om kriterierne for fastsættelse af disse restitutionsbeløb — som affattet ved Rådets forordning (EØF) nr. 1504/76 af 21. juni 1976 — som er indgivet før tidsrummet for suspensionen, men som der skal træffes afgørelse om i dette tidsrum, afslås?

Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende:

2) Skal begrebet 'Werktag' [1] i artikel 8 a, stk. 2, i Kommissionens forordning (EØF) nr. 2377/80 af 4. september 1980 om særlige gennemførelsesbestemmelser for ordningen med import- og eksportlicenser for oksekød — som affattet ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 2798/81 af 28. september 1981 — fortolkes som begrebet 'Arbeitstag' [1] [som anvendt i Kommissionens forordning (EØF) nr. 2378/80 af 4. september 1980 om supplerende gennemførelsesbestemmelser for udstedelse af eksportlicenser for oksekød] i den betydning, der er forudsat i artikel 2, stk. 2, i Rådets forordning (EØF) nr. 1182/71 af 3. juni 1971 om fastsættelse af regler om tidsfrister, datoer og tidspunkter?

Såfremt det andet spørgsmål besvares bekræftende:

1 — O. a.: I forordningens danske version: »arbejdsdag«.

3) a) Opfylder begrundelsen til Kommissionens forordning (EØF) nr. 387/84 af 15. februar 1984 om midlertidig suspension af forudfastsættelse af eksportrestitutioner for oksekødprodukter kravene i artikel 190 i Traktaten om Oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab?

Såfremt det tredje spørgsmål under a) besvares bekræftende:

b) Var betingelserne for udstedelse af forordning nr. 387/84 i medfør af artikel 5, stk. 4, i forordning nr. 885/68 — som affattet ved forordning nr. 1504/76 — opfyldt?

Såfremt det første, andet og tredje spørgsmål besvares benægtende:

4) Kan en eksportlicens med forudfastsat restitution udstedes for et tidligere tidsrum, og altså med tilbagevirkende kraft, i henhold til artikel 5, stk. 3, i forordning nr. 885/68 — som affattet ved forordning nr. 1504/76 — når det er fastslået, at afslaget på at udstede licensen har været retsstridigt?«

12. Som begrundelse for spørgsmålene har Verwaltungsgericht i forelæggelseskendelsen anført følgende overvejelser.

13. Med det *første spørgsmål* ønsker Verwaltungsgericht afgjort, om ansøgninger om licenser med forudfastsættelse, der — som i det konkrete tilfælde — er indgivet før en periode med suspension af forudfastsættel-

sen, men hvorom der skal træffes afgørelse i dette tidsrum, skal afslås.

14. Retten har anført, at artikel 5, stk. 4, afsnit 3, i Rådets forordning nr. 885/68 bestemmer, at kun ansøgninger, der er indgivet i suspensionsperioden, skal afvises og ikke ansøgninger, der — som i det foreliggende tilfælde — er indgivet før suspensionsperioden, og hvorom der skal træffes afgørelse i dette tidsrum. Denne bestemmelse kan således ikke begrunde afslaget på ansøgningerne.

15. Verwaltungsgericht har dernæst anført, at Domstolen i dom af 27. oktober 1983 (De Beste Boter, sag 276/82, Sml. s. 3331) har fastslået, at »ansøgninger om forudfastsættelse, der er blevet indgivet forud for suspensionsperioden, og hvorom der skal træffes afgørelse i denne periode, skal afvises.«

16. En tilsvarende besvarelse skal imidlertid ikke nødvendigvis gives i det foreliggende tilfælde. I den nævnte sag begrundede Domstolen udelukkende sin afgørelse med suspensionens formål og tilsigtede virkning. Verwaltungsgericht ønsker nu, at Domstolen behandler problemet i lyset af, om fristbestemmelsen er gyldig.

17. Såfremt fristbestemmelsen medfører, at ansøgninger om forudfastsættelse skal afslås, når den sidste dag i fristen falder i en suspensionsperiode, er bestemmelsen efter Verwaltungsgericht's opfattelse i strid med artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68 og dermed ugyldig.

18. Artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i den nævnte forordning giver kun Kommissionen beføjelse til at fravige den almindelige ordning for licenser med forudfastsættelse i enkeltstående tilfælde, mens der ved den her omhandlede bestemmelse er indført en behandlingsfrist. Desuden har man ved artikel 5, stk. 4, afsnit 2, fastsat den periode, hvor Kommissionen kan suspendere forudfastsættelsen, til højst tre arbejdsdage, medens indførelsen af en frist på fem arbejdsdage, sammenholdt med en suspension i højst tre arbejdsdage, har ført til en suspensionsperiode på i alt otte arbejdsdage.

19. Såfremt fristbestemmelsen er ugyldig, burde de ansøgninger, der blev indgivet den 10. februar, have medført udstedelse af licenser den samme dag, dvs. forud for suspensionsperiodens begyndelse. Ansøgningerne skulle derfor have været imødekommet.

20. I lyset af disse overvejelser har Verwaltungsgericht fundet det nødvendigt, at Domstolen får lejlighed til at uddybe præmisserne i afgørelsen af 27. oktober 1983 (De Beste Boter, jfr. ovenfor). Retten tilføjer uden at belyse det nærmere, at en sådan uddybning er nødvendig »navnlig efter Bundesverfassungsgerichts kendelse af 22. oktober 1986..., hvorefter EF-Domstolen må anses for at værne om de grundlæggende rettigheder, der anderkendes i national ret«.

21. Verwaltungsgericht forudser derefter, at besvarelsen af det første spørgsmål kan gå ud på, at fristbestemmelsen er gyldig, og at ansøgninger, hvorom der skal træffes afgørelse i en suspensionsperiode, skal afslås.

Det *andet spørgsmål* drejer sig derfor om, hvorvidt den femte arbejdsdag efter ansøgningernes indgivelse (dagen, hvor der skal træffes afgørelse herom) falder i suspensionsperioden.

22. Da svaret på dette spørgsmål afhænger af, hvorledes begrebet »arbejdsdag« (»Werktag«) i fristbestemmelsen skal forstås, spørger Verwaltungsgericht, om udtrykket »Werktag« udelukker lørdage. Såfremt dette er tilfældet, var den femte arbejdsdag efter ansøgningernes indgivelse (fredag den 10. februar) fredag den 17. februar, og den faldt dermed i suspensionsperioden (fra den 17. til den 21. februar). I dette tilfælde skal ansøgningerne afslås. Såfremt udtrykket »Werktag« derimod omfatter lørdage, var den femte arbejdsdag efter ansøgningernes indgivelse torsdag den 16. februar, hvor forudfastsættelsen endnu ikke var suspenderet. I det sidste tilfælde er de pågældende ansøgninger blevet afslået med urette.

23. Efter Verwaltungsgerichts opfattelse omfatter udtrykket »Werktag« ikke lørdage. Såvel i den tidligere affattelse af den pågældende bestemmelse [artikel 2 i Kommissionens forordning nr. 2378/80 af 4. september 1980 (EFT L 241, s. 19)], som i de tilsvarende bestemmelser i andre markedsordninger anvendes udtrykket »Arbeitstag« (arbejdsdag). Det følger i øvrigt klart af artikel 2, stk. 2, i Rådets forordning nr. 1182/71 af 3. juni 1971 om fastsættelse af regler om tidsfrister, datoer og tidspunkter (EFT 1971 II, s. 311), at udtrykket ikke omfatter lørdage. Endvidere er hensigten med at indføre en behandlingsfrist at give Kommissionen lejlighed til at vurdere markedssituationen (første betragtning til Kommissionens forordning nr. 2378/80 af 4. september 1980, jfr. ovenfor), og da lørdag er en dag med reduceret økonomisk aktivitet, er den derfor ikke ganske egnet til observation af markedet.

24. Verwaltungsgericht går derefter ud fra, at besvarelsen af det andet spørgsmål kan medføre, at der skal træffes afgørelse om ansøgningerne i suspensionsperioden. Rettens *tredje spørgsmål* er derfor, om Kommissionens forordning nr. 387/84 om suspension af forudfastsættelsen i tidsrummet fra den 17. februar til den 21. februar 1984 er gyldig. Såfremt forordningen er ugyldig, er forudfastsættelsen blevet suspenderet uden hjemmel den femte arbejdsdag efter ansøgningernes indgivelse. I dette tilfælde vil der ikke være truffet »særlige foranstaltninger« i fristbestemmelsens forstand, som kunne forhindre udstedelsen af licenserne. Disse er således uretmæssigt afslået.

25. Verwaltungsgericht er på to punkter i tvivl om, hvorvidt forordning nr. 387/84 er gyldig.

26. For det første finder retten, at forordningen er utilstrækkeligt begrundet, idet den i begrundelsen omtalte usikkerhed for så vidt angår prisen og spekulationsrisikoen ikke er underbygget, f. eks. med statistiske oplysninger. En udførlig begrundelse er nødvendig i dette tilfælde, fordi forordningen medfører visse begrænsninger af de erhvervsdrivendes grundrettigheder, bl. a. ejendomsretten, der er sikret ved den tyske grundlovs artikel 14.

27. For det andet finder retten det tvivlsomt, om der faktisk forelå et »særlig hastende« tilfælde, jfr. artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68, der er grundlag for forordning nr. 387/84. Verwaltungsgericht erkender, at der ikke foreligger holdepunkter for denne tvivl. Den beror udelukkende på Moksel's erklæringer for retten. Da en national domstol kan have svært ved at vurdere den økonomiske situation på fællesskabsplan, anmoder Verwaltungsgericht Domstolen om at efterprøve, om der på det pågældende tidspunkt forelå et særlig hastende tilfælde på det fælles marked for oksekød.

28. Endelig har Verwaltungsgericht — for det tilfælde at besvarelsen af de nævnte spørgsmål medfører, at BALM's afgørelse er ulovlig — i sit *fjerde spørgsmål* anmodet om en afgørelse af, hvorvidt eksportlicenser med forudfastsættelse af restitutionen kan udstedes med tilbagevirkende gyldighed. Retten finder, at dette bør være muligt, såfremt den pågældende markedsordning ikke forstyrres. I det foreliggende tilfælde er der ikke fare for en sådan forstyrrelse, da licenserne vedrører en periode, for hvilken licensudstedelsen principielt er afsluttet, og da licensudstedelsen med tilbagevirkende gyldighed kun vedrører et enkelt selskab.

C — *Retsforhandlingernes forløb*

29. Verwaltungsgericht's kendelse er indgået til Domstolens Justitskontor den 23. februar 1987.

30. I henhold til artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen er der den 20. maj 1987 indgivet skriftlige indlæg af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent D. Booss som befuldmægtiget, og den 25. maj 1987 af sagsøgeren i hovedsagen ved advokaterne Ehle, Schiller og Reszel, Köln.

31. På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse. Domstolen har dog anmodet Moksel og Kommissionen om at fremkomme med visse oplysninger samt om at besvare en række spørgsmål skriftligt. Anmodningerne er blevet efterkommet inden for den fastsatte frist.

32. Ved kendelse af 11. november 1987 har Domstolen i henhold til procesreglementets artikel 95, stk. 1 og 2, henvist sagen til Domstolens Første Afdeling.

II — Skriftlige indlæg for Domstolen

Første spørgsmål (behandling af ansøgninger om licenser med forudfastsættelse, som er indgivet før en periode, hvor forudfastsættelsen er suspenderet, og hvorom der skal træffes afgørelse i dette tidsrum)

33. Efter *Moksels* opfattelse følger det klart af ordlyden af artikel 5, stk. 4, afsnit 3, i Rådets forordning nr. 885/68, at kun ansøgninger, som er indgivet i en suspensionsperiode, skal afvises. Bestemmelsen bør fortolkes indskrænkende, da den er en undtagelse fra reglen om, at erhvervsdrivende har ret til forudfastsættelse af restitutioner — en

regel, der er indført af hensyn til sikkerheden i handelsforhold.

34. I øvrigt finder Moksel, at såfremt fristbestemmelsen skal fortolkes således, at ansøgninger om forudfastsættelse, der er indgivet før suspensionsperioden, men hvorom der skal træffes afgørelse i dette tidsrum, skal afslås, er bestemmelsen ugyldig af de grunde, som er fremført af Verwaltungsgericht.

35. Moksel foreslår derfor, at det første spørgsmål besvares med, at artikel 5, stk. 4, afsnit 3, i Rådets forordning nr. 885/68 skal fortolkes således, at ansøgninger om licenser med forudfastsættelse, som er behørigt indgivet forud for suspensionen af forudfastsættelsen, ikke kan afslås.

36. *Kommissionen* har anført, at Domstolen bør følge sin praksis fra dommen af 27. oktober 1983 (De Beste Boter, jfr. ovenfor), hvor det er afgjort, at ansøgninger om forudfastsættelse, som er indgivet forud for suspensionsperioden, men hvorom der skal træffes afgørelse i dette tidsrum, skal afslås af hensyn til suspensionens tilsigtede virkning.

37. Efter Kommissionens opfattelse kan den af Verwaltungsgericht udtrykte tvivl om fristbestemmelsens gyldighed ikke medføre en ændring af denne retspraksis, da tvivlen er ubegrundet.

38. Med hensyn til gyldighedsspørgsmålet har Kommissionen gjort gældende, at den ikke har overskredet sine beføjelser ved at indføre en generel frist for udstedelse af licenser. Fristbestemmelsen har nemlig ikke, som Verwaltungsgericht anfører, hjemmel i artikel 5 i Rådets forordning nr. 885/68, som indeholder reglerne om forudfastsættelse, men i artikel 15 i Rådets forordning nr. 805/68, som giver Kommissionen hjemmel til — i forvaltningskomitéprocedure — at vedtage gennemførelsesbestemmelser til licensordningen. Da artikel 15 selv regulerer alle væsentlige elementer i ordningen, kan Kommissionen lovligt vedtage en fristbestemmelse, som kun angår et underordnet procedurespørgsmål (dom af 17. december 1970, Köster, sag 25/70, Sml. s. 259).

39. For det andet kan fristbestemmelsen ikke være ugyldig på grund af en påstået uforenelighed med artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68. Fristbestemmelsen er nemlig, som det allerede er anført, ikke vedtaget med hjemmel i denne forordning.

40. For det tredje er fristbestemmelsen kun i strid med en grundlæggende rettigheder, såfremt bestemmelsen griber ind i en velerhvervet rettighed eller en erhvervsdrivendes berettigede forventning. I denne sammenhæng henviser Kommissionen til dom af 27. oktober 1983 (De Beste Boter, jfr. ovenfor), hvor Domstolen har fastslået, at »ansøgninger om forudfastsættelse kun stifter ret, såfremt der ikke træffes egnede foranstaltninger i henseende til de ansøgninger, som endnu er under behandling, mens denne frist løber«. Der er således ingen velerhvervet ret til udstedelse af licenser. I øvrigt kan de erhvervsdrivende ikke gøre en berettiget forventning gældende i dette tilfælde, da

forudfastsættelsen på oksekødsområdet allerede havde været suspenderet i maj 1982 [Kommissionens forordning nr. 1174/82 af 17. maj 1982 (EFT L 137, s. 12), og Kommissionens forordning nr. 1181/82 af 18. maj 1982 (EFT L 138, s. 13)].

41. Følgelig foreslår Kommissionen, at det første spørgsmål besvares med, at fristbestemmelsen er gyldig, og at ansøgninger om forudfastsættelse, som indgives forud for suspensionsperioden, men hvorom der skal træffes afgørelse i denne periode, skal afslås.

Andet spørgsmål (fortolkningen af udtrykket »Werktag«)

42. Efter *Moksels* opfattelse omfatter udtrykket »Werktag« i fristbestemmelsen også lørdage.

43. Til støtte herfor har Moksel henvist til den ovenfor nævnte rådsforordning nr. 1182/71 af 3. juni 1971, hvor begrebet »arbejdsdag« (»Arbeitstag«) ikke omfatter lørdage. Ved at anvende udtrykket »Werktag« i stedet for »Arbeitstag« i ventefristbestemmelsen har man villet medregne lørdage i fristen.

44. Endvidere har BALM's hidtidige praksis været at fortolke begrebet »Werktag« som omfattende lørdage.

45. Endelig har Moksel gjort gældende, at såfremt en sammenligning af de forskellige sproglige versioner af fristbestemmelsen medfører tvivl om, hvorvidt lørdage er omfattet af »Werktag«, må den mindst indgribende fortolkning foretrækkes (dom af 12. november 1969, Stauder mod Ulm, 29/69, Sml. s. 107). Dette kriterium fører til, at lørdage er omfattet af begrebet »Werktag«. Denne fortolkning fører derfor til, at de licenser, der blev indgivet ansøgning om den 10. februar 1984, skulle have været udstedt torsdag den 16. februar 1984, dvs. på et tidspunkt, hvor forudfastsættelsen endnu ikke var suspenderet, og hvor der således ikke var truffet »særlige foranstaltninger«, som kunne forhindre udstedelsen af licenserne.

46. Moksel finder derfor, at det andet spørgsmål må besvares således, at udtrykket »Werktag« i fristbestemmelsen omfatter lørdage.

47. *Kommissionen* har henvist til, at ifølge dommen af 12. november 1969 (Stauder mod Ulm, jfr. ovenfor) kan en bestemmelse ikke betragtes isoleret i en af sine sproglige versioner, men skal fortolkes »i overensstemmelse såvel med ophavsmandens virkelige vilje som med det af ham forfulgte mål, navnlig i lyset af dens affattelse på alle sprogene«.

48. Med hensyn til »ophavsmandens vilje« i forbindelse med anvendelsen af udtrykket »Werktag« har Kommissionen anført, at formålet var at udelukke lørdag fra behandlingsfristens fem arbejdsdage. Det fremgår klart af betragtningerne til forordning nr. 2798/81, der indeholder fristbestemmelsen, at Kommissionen har villet videreføre den tidligere udgave af bestemmelsen, nemlig artikel 2, stk. 1, i Kommissionens forordning nr. 2378/80 af 4. september 1980. Denne bestemmelse indeholdt udtrykket »Arbeitstag«, som i henhold til Rådets forordning nr. 1182/71 udelukker lørdage.

49. Det tilstræbte mål var at fastsætte den samme frist for ansøgninger om forudfastsættelse i alle medlemsstater. Kommissionen konstaterer nu, at alle sproglige versioner med undtagelse af den tyske synes at anvende et udtryk, der svarer til udtrykket »Arbeitstag« i Rådets forordning nr. 1182/71. Kravet om den nødvendige enhed i fællesskabsretten medfører således, at udtrykket »Werktag« fortolkes som »Arbeitstag«, hvilket udelukker lørdage.

50. Kommissionen har derfor anført, at det andet spørgsmål bør besvares med, at udtrykket »Werktag« i fristbestemmelsen udelukker lørdage.

Tredje spørgsmål (gyldigheden af Kommissionens forordning nr. 387/84 om suspension af forudfastsættelsen)

— Det tredje spørgsmål under a) (tilstrækkelig begrundelse).

51. *Moksel* har anført, at Kommissionens forordning nr. 387/84 er utilstrækkelig begrundet, idet det ikke fremgår af dens betragtninger på en måde, der kan efterprøves, hvad det særlig hastende tilfælde har bestået i, jfr. artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68, der er hjemmelen for forordning nr. 387/84.

52. Moksel foreslår, at første del af tredje spørgsmål besvares som anført.

53. *Kommissionen* har fastholdt, at begrundelsespligten er opfyldt, når koncipistens overvejelser klart fremgår af en forordnings betragtninger. I det foreliggende tilfælde er dette krav opfyldt, idet det i forordningen nævnes, at nedsættelsen af restitutionerne kunne medføre forudfastsættelse i spekulativt øjemed på grund af den usikkerhed med hensyn til prisen, der karakteriserede markedet for oksekød på det pågældende tidspunkt.

54. Kommissionen finder derfor, at svaret på første del af det tredje spørgsmål må være, at forordningen er tilstrækkeligt begrundet.

— Det tredje spørgsmål under b) (om der forelå et særlig hastende tilfælde)

55. *Moksel* har bestridt, at der forelå et særlig hastende tilfælde, jfr. artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68, som er grundlaget for Kommissionens forordning nr. 387/84. Prisniveauet, antallet af ansøgninger om eksportlicenser med forudfastsættelse, samt det antal tons oksekød, som ansøgningerne vedrørte, var ikke tilstrækkeligt til at udgøre et særlig hastende tilfælde. Kommissionen havde derfor ikke hjemmel til at handle alene, men skulle have benyttet forvaltningskomitéproceduren, jfr. artikel 5, stk. 4, afsnit 1, i forordning nr. 885/68.

56. Såfremt der virkelig forlå et særlig hastende tilfælde, havde Kommissionen selv fremkaldt det, idet den havde undladt at handle i rette tid i henhold til forvaltningskomitéproceduren. Moksel anfører, at Kommissionen ikke kan forsvare sin handlemåde ved at påberåbe sig sin egen fejlagtige handlemåde. Flertallet af medlemmerne af

Forvaltningskomitéen for Oksekød kritiserede i øvrigt Kommissionens adfærd på det 495. møde i komitéen.

57. Efter Moksels opfattelse bør anden del af det tredje spørgsmål derfor besvares med, at Kommissionens forordning nr. 387/84 er ugyldig, fordi betingelserne i artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68, som er grundlaget for den omstridte forordning, ikke var opfyldt ved forordningens vedtagelse.

58. Efter *Kommissionens* opfattelse foreligger der et særlig hastende tilfælde, jfr. artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68, når en retsakt ikke — efter vedtagelse i forvaltningskomitéprocedure — fremkommer i rette tid til at afhjælpe de vanskeligheder, som markedet er udsat for.

59. Et sådant særlig hastende tilfælde foreligger i denne sag. Fredag den 10. februar og mandag den 13. februar 1984 var det indgivne antal ansøgninger om eksportlicenser med forudfastsættelse og den mængde oksekød, det drejede sig om, omtrent tyve gange højere end normalt, hvilket viser, at hovedparten af ansøgningerne var indgivet i spekulativ øjemed. For at kunne afslå disse ansøgninger var det nødvendigt — under hensyn til behandlingsfristen på fem dage — at suspendere forudfastsættelsen senest fra og med den 17. februar.

60. Som bestemt i artikel 16 i Kommissionens forordning nr. 2377/80, som ændret ved forordning nr. 2798/81, fik Kommissionen mandag den 13. februar kl. 16 meddelelse om det antal ansøgninger, som var blevet indgivet den 10. og 13. februar.

61. Såfremt forvaltningskomitéen var blevet indkaldt af Kommissionen samme dag, mandag den 13. februar, kunne den ifølge sin forretningsorden først mødes efter udløbet af en frist på to dage, nemlig den 16. februar. Forordningen om suspension af forudfastsættelsen kunne derfor først vedtages denne dag. I dette tilfælde kunne den tidligst offentliggøres i EF-Tidende den 17. februar. Såfremt forordningen suspenderede forudfastsættelsen fra dagen for dens offentliggørelse, hvilket havde været nødvendigt, for at ansøgninger indgivet den 10. og 13. februar kunne afslås, ville den have haft en kritisabel tilbagevirkende karakter.

62. Ved at handle alene på grundlag af artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68 kunne Kommissionen derimod vedtage forordning nr. 387/84 allerede den 15. februar. Ved udstedelsen af forordningen, der blev offentliggjort i EF-Tidende den 16. februar, suspenderedes forudfastsættelsen således fra den 17. februar, uden at forordningen havde tilbagevirkende karakter.

63. Ifølge Kommissionen bør anden del af tredje spørgsmål derfor besvares med, at Kommissionens forordning nr. 387/84 er gyldigt vedtaget på grundlag af artikel 5, stk. 4, afsnit 2, i Rådets forordning nr. 885/68.

Fjerde spørgsmål (muligheden for at udstede licenser med forudfastsættelse med tilbagevirkende gyldighed)

64. *Moksel* har anført, at det bør være muligt at udstede licenser med forudfastsættelse med tilbagevirkende gyldighed, da dette er den mest hensigtsmæssige måde at beskytte de erhvervsdrivende mod konsekvenserne af

et uretmæssigt afslag fra den pågældende myndighed på tildeling af licenser.

65. Moksel har fremført følgende argumenter til støtte for en sådan mulighed.

66. For det første findes der ikke fællesskabsretlige bestemmelser, der forbyder udstedelse af licenser med tilbagevirkende kraft.

67. Dernæst vedrører en sådan licensudstedelse kun en enkelt erhvervsdrivende, og der vil ikke ske forstyrrelse af licensordningen under den pågældende markedsordning.

68. Endelig har Domstolen i sin dom af 16. december 1982 (BALM mod Brüggen, 71/82, Sml. s. 4647, 4654) fastslået, at der kan ske en efterfølgende forlængelse af gyldighedsperioden for en eksportlicens med forudfastsættelse. Udstedelse af en sådan licens bør derfor også kunne ske med tilbagevirkende gyldighed.

69. Efter Moksels opfattelse bør svaret på det fjerde spørgsmål være, at det er muligt med tilbagevirkende gyldighed at udstede en eksportlicens med forudfastsættelse, som er blevet afslået med urette.

70. *Kommissionen* har anført, at en besvarelse af det fjerde spørgsmål er overflødig i lyset af besvarelsen af de tre første spørgsmål.

IV — Besvarelse af Domstolens spørgsmål

A — *Spørgsmål stillet til Kommissionen*

Kommissionen er af Domstolen blevet anmodet om for hver dag fra den 15. februar 1984 til den 14. februar 1984 at oplyse følgende:

— prisen for oksekød i Fællesskabet;

— verdensmarkedsprisen for oksekød;

— antal ansøgninger om eksportlicenser med forudfastsættelse af restitutionen, indgivet den pågældende dag;

— antal tons oksekød, som ansøgningerne om eksportlicenser med forudfastsættelse af eksportrestitutionen, indgivet den pågældende dag, drejede sig om.

Af *Kommissionens* besvarelse fremgår, at:

— prisen for oksekød i Fællesskabet var stabil i den pågældende periode;

— verdensmarkedsprisen for oksekød steg med 4,1% mellem den 21. december 1983 og den 24. januar 1984;

— det antal tons oksekød, som de i perioden fra den 10. til den 13. februar 1984 indgivne ansøgninger om licenser med forudfastsættelse drejede sig om, var betydeligt højere (17 177 tons, heraf 15 880 tons alene den 10. februar 1984), end den mængde, som ansøgningerne i den foregående halve uge havde drejet sig om (mellem 1 000 og 2 500 tons i gennemsnit).

Kommissionen har oplyst, at den ikke er i stand til præcist at opgive det antal ansøgninger, der blev indgivet i det pågældende tidsrum, fordi medlemsstaterne ikke giver Kommissionen denne oplysning.

B — *Spørgsmål stillet til Moksel*

Første spørgsmål

Da Moksel flere steder i sit indlæg (bl. a. s. 8, 9 og 11) har omtalt en sagkyndig undersøgelse, er selskabet blevet spurgt, om der er tale om en eksisterende undersøgelse, som Domstolen i givet fald ønsker sig tilstillet, eller om selskabet derved opfordrer til, at Domstolen kræver en undersøgelse gennemført i forbindelse med den foreliggende præjudicielle sag. I sidstnævnte tilfælde er Moksel blevet anmodet om for sit vedkommende at give en præcis beskrivelse af undersøgelsens formål.

Moksel har svaret, at man ikke henviser til en eksisterende sagkyndig undersøgelse. Selskabet finder, at en sådan undersøgelse bør gennemføres, enten af Domstolen eller af Verwaltungsgericht, efter at Domstolen har hjemvist sagen til belysning af de faktiske omstændigheder.

Under ingen omstændigheder bør Kommissionens erklæringer accepteres uden særlig bekræftelse. De omstridte forhold bør fastslås ved en sagkyndig undersøgelse, som efter Moksels opfattelse bør omfatte følgende spørgsmål:

— er det rigtigt, at prisen på oksekød i Danmark, Grækenland, Irland og Luxembourg var stabil i januar-februar 1984?

— er det rigtigt, at markedet for oksekød i Forbundsrepublikken Tyskland og Det Forenede Kongerige nok var svagt, men ikke viste klar nedadgående tendens?

— er det rigtigt, at der forekom visse fald i prisen i Belgien, Frankrig og Italien, uden at dette dog havde drastiske virkninger?

Andet spørgsmål

— Domstolen har anmodet Moksel om at fremlægge bevis for, at Kommissionens forordning nr. 387/84 er blevet kritiseret på det 495. møde i Forvaltningskomitéen for Oksekød af flertallet af de tilstedeværende medlemmer.

Som svar herpå har *Moksel* fremlagt referatet af forvaltningskomitéens møde og har henledt Domstolens opmærksomhed på et afsnit i referatet, hvorefter flertallet af medlemsstaternes delegationer fandt, at Kommissionen havde overskredet sin kompetence. Delegationerne gav enstemmigt udtryk for den opfattelse, at en sådan fremgangsmåde ikke måtte gentages, og at de erhvervsdrivende for fremtiden skulle have en frist til at tilpasse sig de ændrede markedsbetingelser.

— Moksel er endvidere blevet bedt om at fremlægge bevis for sin erklæring om, at BALM tidligere fortolkede udtrykket »Werktag« som omfattende lørdag.

Moksel har svaret, at selskabet ikke er i besiddelse af skriftlige beviser i så henseende.

R. Joliet
Refererende dommer